

img1

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

NUTARTIS LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2021 m. spalio 7 d.
Vilnius

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų Danguolės Bublienės, Andžej Maciejewski ir Antano Simniškio (kolegijos pirmininkas ir pranešėjas),

teismo posėdyje kasacine rašytinio proceso tvarka išnagrinėjo civilinę bylą pagal **sinteresuoto asmens Migracijos departamento prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos** kasacinį skundą dėl Vilniaus apygardos teismo 2020 m. spalio 27 d. nutarties peržiūrėjimo civilinėje byloje pagal pareiškėjos N. L. pareikšimą suinteresuotam asmeniui Migracijos departamentui prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos dėl juridinę reikšmę turinčio fakto nustatymo.

Teisėjų kolegija

nustatė:

I. Ginčo esmė

1. Kasacinėje byloje sprendžiama dėl materialiosios teisės normų, reglamentuojančių Lietuvos Respublikos pilietybės atkūrimą, taip pat proceso teisės normų, reglamentuojančių įrodinėjimą ir įrodymų vertinimą, nustatant juridinę reikšmę turintį faktą, aiškinimo ir taikymo.
2. Pareiškėja prašė nustatyti juridinę reikšmę turintį faktą, kad jos senelis J. B. L. (J. B. L.) (taip pat žinomas kaip J. L. (J. L.)), gimęs (*duomenys neskeltini*) Lietuvoje, iki 1940 m. birželio 15 d. turėjo Lietuvos Respublikos pilietybę ir išvyko iš Lietuvos iki 1990 m. kovo 11 d.
3. Pareiškėja teigė, kad juridinę reikšmę turintį faktą būtina nustatyti, nes suinteresuotas asmuo netenkino pareiškėjos prašymo dėl Lietuvos pilietybės atkūrimo, nurodęs, jog pareiškėjos pateiktų dokumentų nepakanka sprendimui dėl pareiškėjos pilietybės atkūrimo priimti.
4. Pareiškėja nurodė, kad jos senelis J. B. L. išvyko iš Lietuvos iki 1990 m. kovo 11 d. Pietų Afrikos Respublikoje (toliau – ir PAR) gimė ir gyvena šio asmens palikuonys, be kita ko, ir pareiškėja. Šias aplinkybes patvirtina dokumentai: Jungtinės Karalystės nacionaliniame archyve saugomas 1921 m. vasario 11 d. keleivių, vykusių į PAR laivu „Briton“, sąrašas; pareiškėjos seneliui išduotas natūralizacijos liudijimas Nr. 13839 (šis, pareiškėjos teigimu, patvirtina, kad jos senelis atvyko į PAR būdamas Lietuvos pilietis ir gyveno PAR bei tapo PAR piliečiu); pareiškėjos motinos Ch. E. L. gimimo liudijimas, patvirtinantis, kad pareiškėjos motina gimė PAR (*duomenys neskeltini*), o pareiškėjos motinos tėvas yra gimęs Lietuvoje. Nurodytas aplinkybes patvirtina ir pareiškėjos prosenelei R. L. (pareiškėjos senelio J. B. L. motinai) išduotas Lietuvos Respublikos užsienio pasas, kuriame yra nurodyta, kad R. L. gimė (*duomenys neskeltini*), į pasą įrašyti trys jos vaikai: sūnus M. (M.), sūnus N. (N.) ir duktė Ch. B.; Jungtinės Karalystės archyve saugomas 1921 m. rugsėjo 8 d. keleivių, vykusių į PAR laivu „Guildford Castle“, sąrašas, kuriame, be kita ko, yra įrašyta R. L. ir jos vaikai, nurodyta, kad šie asmenys turi Lietuvos pilietybę; PAR Johanesburgo Beth-Din (Žydų konfesinio teismo) 2018 m. liepos 31 d. pažyma, kuria patvirtinama, kad J. B. L. gimė (*duomenys neskeltini*), o jo tėvai yra R. L. ir Ch. E. L. (Ch. E. L.), abu gimę Lietuvoje, ir kad R. L. ir Ch. E. L. su savo vaikais J. B. L., M. L., N. L. ir Ch. B. L. atvyko į PAR XX amžiaus 3-iajame dešimtmetyje.
5. Pareiškėja pažymėjo, kad kreipėsi į Lietuvos valstybės istorijos archyvą ir Lietuvos centrinį valstybės archyvą dėl informacijos apie savo senelį gavimo. Lietuvos valstybės istorijos archyvas informavo, kad nėra gavęs saugoti Raseinių žydų bendruomenės 1900–1915 metų metrikų, todėl negali išduoti pažymos apie pareiškėjos senelį ir jo tėvus. Lietuvos centrinis valstybės archyvas informavo, kad archyve nerasta dokumentų, patvirtinančių pareiškėjos senelio gyvenimą Raseiniuose, jo turėtą Lietuvos Respublikos pilietybę ir šio asmens Lietuvos pilietybės netekimą, taip pat nurodė, kad į archyvą neperduoti saugoti Lietuvos gyventojų surašymo iki 1940 metų dokumentai.

II. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų procesinių sprendimų esmė

6. Vilniaus miesto apylinkės teismas 2020 m. liepos 15 d. sprendimu pareikšimą tenkino ir nustatė juridinę reikšmę turintį faktą, kad pareiškėjos N. L., gimusios (*duomenys neskeltini*), senelis J. B. L. (taip pat žinomas kaip J. L.), gimęs (*duomenys neskeltini*) Lietuvoje, iki 1940 m. birželio 15 d. turėjo Lietuvos Respublikos pilietybę ir išvyko iš Lietuvos iki 1990 m. kovo 11 d.
7. Teismas nurodė, kad, byloje esančio gimimo liudijimo Nr. G4149477 duomenimis, pareiškėjos motina yra Ch. E. L., gimusi (*duomenys neskeltini*), jos mergautinė pavardė – L., kaip pareiškėjos motinos tėvas jos gimimo liudijime įvardijamas J. B. L., 42 metų amžiaus, gimęs Lietuvoje. Laivu „Briton“ į PAR 1921 m. vasario 11 d. išvykusių keleivių sąrašo išrašė užfiksuota, kad į PAR išvyko Lietuvos piliečiai E. L., 45 metų amžiaus, ir J. B. L., 14 metų amžiaus. Pietų Afrikos Sąjungos Britų pilietybės Sąjungoje natūralizacijos ir svetinšalių įstatų 1926 metų

akte (natūralizacijos liudijime Nr. 13839) nurodyta, kad PAR piliečiu tapo J. L., gimęs (*duomenys neskeltini*), jo tėvai yra E. L. ir R. B. R. L. užsienio pase Nr. 6981 nurodyta, kad R. L. yra gimusi Lietuvoje, (*duomenys neskeltini*), iki 1921 metų gyveno (*duomenys neskeltini*), o ją lydi sūnūs M. (12 metų), N. (9 metų) ir duktė Ch. B. (13 metų).

8. Pareiškėja taip pat pateikė teismui Johanesburgo Beth-Din (Žydų konfesinio teismo) raštą, jame nurodyta, kad J. B. L. yra Ch. E. L. ir R. L. sūnus ir kad R. L. ir Ch. E. L. su vaikais J. B. L., M. L., N. L. ir Ch. B. L. XX amžiaus 3-ajame dešimtmetyje atvyko į PAR iš Lietuvos, turėdami Lietuvos pilietybę.
9. Lietuvos archyvuose nėra duomenų apie R. L., J. B. L., E. L. gyvenimą Lietuvoje ir turėtą Lietuvos pilietybę, nes Lietuvos gyventojų surašymo iki 1940 metų dokumentai nebuvo perduoti į archyvą saugoti.
10. Ištyręs pareiškėjos pateiktus rašytinius įrodymus, teismas padarė išvadą, kad labiau tikėtina, jog pareiškėjos nurodyti duomenys apie jos protėvius yra teisingi. Iš pareiškėjos pateiktos duomenų bazės „JewishGen“ momentinės ekrano kopijos duomenų matyti, kad hebrajiškas vardas „R.“ angliskai gali būti rašomas kaip „R.“ ar „R.“; todėl, atsižvelgiant į tai, kad PAR viena iš valstybinių kalbų yra anglų kalba, R. L. vardas PAR išduotuose dokumentuose galėjo būti rašomas pagal anglų kalbos gramatiką. Laivo „Briton“ keleivių sąrašo duomenimis, į PAR išvyko Lietuvoje gyvenęs E. L. su sūnumi J. B. Levinu, o iš byloje esančio natūralizacijos liudijimo matyti, kad PAR pilietybė yra suteikta J. L., jis atvyko iš Lietuvos (*duomenys neskeltini*) ir jo tėvas yra E. L. Teismo vertinimu, išvardytos aplinkybės leidžia daryti labiau pagrįstą išvadą, kad J. L. ir J. B. L. yra vienas ir tas pats asmuo, nes šio asmens tėvas yra E. L., asmuo atvyko į PAR iš Lietuvos. Iš pateikto J. L. natūralizacijos liudijimo matyti, kad šis asmuo pagal profesiją yra laikrodžių gamintojas ir juvelyras, o laivo „Briton“ keleivių sąrašo duomenimis, E. L. taip pat yra laikrodžių gamintojas, tai galėtų reikšti, jog J. B. sekė tėvo E. pėdomis ir pasirinko tą pačią profesiją.
11. Atmesdamas suinteresuoto asmens argumentus, kad pareiškėjos pateiktame PAR išduotame natūralizacijos liudijime yra netiksliai išverstas žodis „nationality“, teismas pažymėjo, kad, vadovaujantis Kembridžo žodyne pateiktu išaiškinimu, viena iš žodžio „nationality“ reikšmių yra priklausymas konkrečiai valstybei ar buvimas konkrečios valstybės piliečiu, angliskai „the state of belonging to a particular country or being a citizen to a particular nation“ (<https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/nationality>). Jungtinėje Karalystėje pilietybės teisė yra vadinama „British nationality law“, o ne „British citizenship law“ (<http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1981/61>). Teismo vertinimu, tai leidžia daryti pagrįstą išvadą, kad britų anglų kalboje žodis „nationality“ reiškia ne tik tautybę, bet ir pilietybę.
12. Nesutikdamas su suinteresuoto asmens argumentu, kad asmenys, gimę Lietuvoje (*duomenys neskeltini*), nebuvo Lietuvos piliečiai, teismas nurodė, jog J. B. L. gimė (*duomenys neskeltini*), o iš Lietuvos išvyko 1921 metais, t. y. po Lietuvos nepriklausomybės paskelbimo 1918 m. vasario 16 d., tai reiškia, kad teoriškai šis asmuo galėjo būti Lietuvos pilietis išvykimo iš Lietuvos dieną J. B. L. gimė Lietuvoje. Natūralizacijos liudijimo duomenimis, jo tėvai turėjo Lietuvos pilietybę. J. B. L. tėvas E. L. buvo laikrodininkas, taigi, tikėtina, turėjo nuolatinį darbą Lietuvoje iki išvykimo iš jos. Išvardytų aplinkybių pagrindu teismas konstatavo, kad yra labiau tikėtina, jog J. B. L. iki išvykimo iš Lietuvos turėjo Lietuvos pilietybę, nei kad šis asmuo jos neturėjo.
13. Vilniaus apygardos teismas, išnagrinėjęs civilinę bylą pagal suinteresuoto asmens apeliacinį skundą, 2020 m. spalio 27 d. nutartimi Vilniaus miesto apylinkės teismo 2020 m. liepos 15 d. sprendimą paliko nepakeistą.
14. Apeliacinės instancijos teismas pažymėjo, kad pirmosios instancijos teismas išsamiai ištyrė visus byloje esančius įrodymus ir išvadas padarė iš jų visumos, o suinteresuotas asmuo savo argumentus grindžia neatitiktimis kiekviename apie šinto metų senumo rašytiniame įrodyme atskirai.
15. Pagal 1919 m. sausio 9 d. Laikinojo įstatymo apie Lietuvos pilietybę 1 straipsnio 3 punktą Lietuvos piliečiais buvo laikomi asmenys, kurie iki 1914 metų ne mažiau kaip dešimtį metų Lietuvoje gyveno ir turėjo: a) arba nuosavą nekilnojamąjį turtą, b) arba nuolatinį darbą. Apeliacinės instancijos teismo vertinimu, ta aplinkybė, kad E. L. (pareiškėjos prosenelis), būdamas 45 metų amžiaus, į PAR iš Lietuvos atvyko 1921 m. vasario 11 d. kartu su 14 metų amžiaus sūnumi J. B. L. (pareiškėjos seneliu), gimusiu (*duomenys neskeltini*) Lietuvoje, įrodo, jog labai tikėtina, kad iki išvykimo jis daugiau nei dešimt metų gyveno Lietuvoje ir dirbo pagal profesiją, nes turėjo šeimą, kurią reikėjo išlaikyti.
16. Apeliacinės instancijos teismas nusprendė, kad pirmosios instancijos teismas, nustatydamas juridinę reikšmę turintį faktą, pagrįstai rėmėsi pareiškėjos į bylą pateiktais įrodymais: laivu „Briton“ į PAR 1921 m. vasario 11 d. išvykusių keleivių sąrašo išrašu, iš kurio matyti, kad į PAR išvyko Lietuvos piliečiai E. L., 45 metų amžiaus, ir J. B. L., 14 metų amžiaus; natūralizacijos liudijimo Nr. 13839 duomenimis, kad PAR piliečiu tapo J. L., gimęs (*duomenys neskeltini*), jo tėvai yra E. L. ir R. B. (mergautinė pavardė); R. L. užsienio pasu Nr. 6981, iš kurio matyti, kad R. L. yra gimusi Lietuvoje, (*duomenys neskeltini*), iki 1921 metų gyveno (*duomenys neskeltini*), o ją lydi sūnūs M. (12 metų), N. (9 metų) ir duktė Ch. B. (13 metų); Johanesburgo Beth-Din (Žydų konfesinio teismo) 2018 m. liepos 31 d. raštu, jame nurodoma, kad J. B. L. yra Ch. E. L. ir R. L. sūnus ir kad R. L. ir Ch. E. L. su vaikais J. B. L., M. L., N. L. ir Ch. B. L. XX amžiaus 3-ajame dešimtmetyje atvyko į PAR iš Lietuvos būdami Lietuvos Respublikos piliečiai.
17. Apeliacinės instancijos teismo vertinimu, pirmosios instancijos teismo sprendimo turinys ir bylos medžiaga patvirtina, kad pirmosios instancijos teismas, laikydamasis įrodinėjimo procesą reglamentuojančių teisės normų, tinkamai bei visapusiškai ištyrė ir įvertino pareiškėjos bei suinteresuoto asmens paaiškinimus ir byloje pateiktus įrodymus, padarė teisinais ir faktiniais argumentais pagrįstas išvadas.

III. Kasacinio skundo ir atsiliepimo į jį teisiniai argumentai

18. Kasaciniu skundu suinteresuotas asmuo prašo panaikinti Vilniaus miesto apylinkės teismo 2020 m. liepos 15 d. sprendimą bei Vilniaus apygardos teismo 2020 m. spalio 27 d. nutartį ir priimti naują sprendimą – pareiškimą atmesti. Kasacinis skundas grindžiamas šiais argumentais:
 - 18.1. Bylą nagrinėję teismai, nustatydami faktą, kad J. B. L. buvo Lietuvos Respublikos pilietis iki 1940 m. birželio 15 d., netinkamai taikė ir aiškino Lietuvos Respublikos pilietybės klausimus reglamentavusius tarpukario teisės aktus, nukrypo nuo kasacinio teismo ir Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo šiuo klausimu formuojamos praktikos, nesilaikė Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo doktrinos. Teismai turėjo motyvuotai įvertinti dvi prielaidas: 1) ar J. B. L. (gimęs (*duomenys neskeltini*)) pagal 1919 m. sausio 9 d. Laikinąjį įstatymą apie Lietuvos pilietybę buvo įgijęs Lietuvos pilietybę, 2) ar J. B. L. nebuvo įgijęs Lietuvos pilietybės (priešingą prielaidą). Byloje nėra duomenų, kad pareiškėjos senelis J. B. L. ir jo tėvas E. L. būtų kokiu nors būdu pagal tuo metu galiojusį teisinį reglamentavimą (1922 m. gegužės 26 d. priimtą (birželio 22 d. paskelbtą) Laikinojo įstatymo apie Lietuvos pilietybę papildymą, nustatiusį Lietuvos piliečių gyvenančių užsienyje, registracijos tvarką) įgyvendinę savo, kaip Lietuvos piliečių, teises ar pareigas, todėl jie negali būti pripažinti asmenimis, turėjusiais Lietuvos Respublikos pilietybę išvykimo iš Lietuvos dieną. Net ir pritarus teismų vertinimui, kad didesnė tikimybė yra dėl pirmosios prielaidos (kad J. B. L. pagal 1919 m. sausio 9 d. Laikinąjį įstatymą apie Lietuvos pilietybę galėjo būti Lietuvos pilietis išvykimo iš Lietuvos dieną, t. y. 1921 m. vasario 11-ąją), bylą nagrinėję teismai turėjo įvertinti dar vienos prielaidos – ar J. B. L. išlaikė Lietuvos pilietybę iki pat 1940 m. birželio 15 d. – tikimybę (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. lapkričio 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-284-219/2020). Pareiškėjos senelis ir jo tėvas nuo išvykimo iš Lietuvos 1921 m. iki 1940 m. birželio 15 d. nesikreipė dėl Lietuvos pasų, neįregistravo pas Lietuvos konsulus (Laikinojo įstatymo apie Lietuvos pilietybę 1923 m. gruodžio 22 d. papildymas), t. y. neatliko jokių aktyvių veiksmų, siekdami nenutraukti ryšio su Lietuva, todėl šie asmenys negali būti pripažinti

turėjusiais Lietuvos pilietybę 1940 m. birželio 15 d. J. B. L. ir jo tėvas E. L., jeigu ir būtų buvę Lietuvos piliečiais, *ipso iure* (pagal įstatymą) būtų netekę Lietuvos pilietybės, nes jų ryšys su Lietuva, jiems daugiau nei 19 metų gyvenant užsienyje be jokių Lietuvos pilietybę patvirtinančių dokumentų, būtų laikomas nutrūkusiu. Taigi, jeigu pareiškėjos senelis ir jo tėvas galėtų būti laikomi Lietuvos piliečiais *ipso iure*, jie *ipso iure* galėtų būti laikomi ir netekusiais Lietuvos pilietybės. Bylose, kuriose įrodinėjama netiesioginiais įrodymais, prielaidų darymas yra neišvengiamas. Dėl to Lietuvos Aukščiausiasis Teismas yra pabrėžęs, kad yra svarbu, jog viena prielaida būtų motyvuota, t. y. jog ji būtų pagrįsta byloje esančiais įrodymais, kad priešingos prielaidos tikimybė būtų mažesnė (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. rugpjūčio 2 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-340/2009](#)). Šią bylą nagrinėję teismai neatliko motyvuoto, tarpukario teisės aktų nuostatomis ir byloje esančiais įrodymais pagrįsto vertinimo, ar priešingos prielaidos (t. y. kad J. B. L. iki 1940 m. birželio 15 d. nebuvo Lietuvos pilietis) tikimybė yra mažesnė.

- 18.2. Bylą nagrinėję teismai, neįvertinę priešingos prielaidos (t. y. ar J. B. L., net ir tuo atveju, jei turėjo Lietuvos pilietybę pagal 1919 m. sausio 9 d. Laikinąjį įstatymą apie Lietuvos pilietybę, nebuvo jos netekęs iki 1940 m. birželio 15 d.) tikimybės, padarė proceso teisės normų pažeidimą, turėjusį įtakos neteisėtiems procesiniams sprendimams priimti. Teismai juridinę reikšmę turintį faktą nustatė neįvertinę aplinkybės, kad Lietuvos archyvuose nėra duomenų apie J. B. L. ar jo tėvų gyvenimą ar darbą Lietuvoje, jiems išduotus asmens tapatybę ir pilietybę patvirtinančius dokumentus Lietuvoje ir Lietuvos Respublikos dokumentus, išduotus jiems gyvenant PAR, taip pat aplinkybės, kad J. B. L. ir jo tėvas E. L. nuo išvykimo iš Lietuvos 1921 m. iki 1940 m. birželio 15 d. nesikreipė į Lietuvos Respublikos konsulus dėl Lietuvos Respublikos pasų, neįsiregistravo, t. y. neatliko jokių aktyvių veiksmų, siekdami nenutraukti ryšio su Lietuva. Bylą nagrinėję teismai išimtinę reikšmę suteikė netiesioginiams įrodymams – užsienio valstybės institucijų ar juridinių asmenų išduotiems dokumentams (natūralizacijos liudijimui, Beth-Din, esančio PAR, surašytam raštui bei Jungtinės Karalystės archyve saugomam keleivių, vykusių laivu į PAR, sąrašui), tačiau neįvertino juose nurodytos informacijos kilmės (šaltinio), neatsižvelgė į tai, kad juose nurodytos informacijos nepatvirtina Lietuvos archyvų informacija, o kitų įrodymų pareiškėja nepateikė. Nesant jokių dokumentų apie asmenų turėtą (ir iki 1940 m. birželio 15 d. išlaikytą) Lietuvos Respublikos pilietybę ar bent šių asmenų gyvenimą Lietuvoje iki 1940 m. birželio 15 d., užsienio valstybėse išduoti dokumentai negali būti suabsoliutinami. Taigi teismų išvados dėl prašomo nustatyti juridinę reikšmę turinčio fakto nustatymo padarytos neįsitikinusių įrodymų visumos pakankamumu, neįvertinus kiekvieno įrodymo įrodomosios reikšmės, jo ryšio su įrodinėjimo dalyku, leistinumo bei patikimumo, todėl teismų procesiniai sprendimai byloje priimti netinkamai įvertinus bylos įrodymus ir taip pažeidžiant įrodymų vertinimo taisykles. *Dėl natūralizacijos liudijimo.* Byloje esančiame J. B. L. (J. L.) 1939 m. rugsėjo mėn. natūralizacijos liudijime Nr. 13839 nurodyta, kad Josephas Leviras gimė (*duomenys neskkelbtini*) Lietuvoje. Tarpukariu galiojusiuose teisės aktuose nebuvo įtvirtinta gimimo vietos (lot. *ius soli*) principo, kuris leistų nustatyti J. B. L. pilietybę pagal įrašus apie gimimo vietą. Taigi pareiškėjos pateikti dokumentai, kuriuose nurodoma J. B. L. gimimo vieta – (*duomenys neskkelbtini*), Lietuva, savaime nereikšmingi, kad jis buvo Lietuvos Respublikos pilietis, juolab kad (*duomenys neskkelbtini*), kai gimė J. B. L., Lietuvos Respublika neegzistavo. Tuo metu Lietuvos teritorija buvo pavaldicarinei Rusijai, todėl gimimo vieta neturi jokios reikšmės įrodinėjant Lietuvos Respublikos pilietybės turėjimą iki 1940 m. birželio 15 d. Byloje nepateikta jokių Lietuvos archyvų dokumentų apie J. B. L. ar jo tėvų gyvenimą (darbą, mokymąsi, turėtą kilnojamąjį ar nekilnojamąjį turtą ir pan.) Lietuvoje iki 1940 m. birželio 15 d. Nesant duomenų, kad bent vienas iš šių asmenų (J. B. L. ar jo tėvai) būtų gyvenę Lietuvoje, negalima daryti išvados, kad šie asmenys buvo Lietuvos Respublikos piliečiai (1919 m. sausio 9 d. Laikinojo įstatymo apie Lietuvos pilietybę 1 straipsnis), juo labiau negalima daryti išvados, kad jie išlaikė Lietuvos Respublikos pilietybę iki 1940 m. birželio 15 d. *Dėl Johanesburgo Beth-Din (Žydų konfesinio teismo) 2018 m. liepos 31 d. rašto.* Beth-Din raštas negali būti vertinamas kaip teismo sprendimas, taip pat Beth-Din negali būti vertinamas kaip archyvas, o jo išduoti dokumentai – kaip archyviniai dokumentai. Teismai nesiaiskino, kokių dokumentų pagrindu šis užsienio valstybės juridinis asmuo grindė savo nuomonę apie J. B. L. buvimą Lietuvos Respublikos piliečių atvykimo į PAR momentu. Beth-Din (Žydų konfesinis teismas) yra religinis (judaizmo) teismas, turi jurisdikciją tik žydų bendruomenės gyvenime ir teikia paslaugas žydų religiniam gyvenimui išsaugoti, ši institucija neturi oficialių įgaliojimų nustatyti juridinę reikšmę turinčius faktus, juo labiau faktą dėl Lietuvos Respublikos pilietybės iki 1940 m. birželio 15 d. turėjimo, todėl teismai nepagrįstai pripažino aptariamą raštą tinkamu įrodymu byloje. Beth-Din raštas negali būti vertinamas kaip įrodymas nustatant juridinę reikšmę turintį faktą, jeigu nėra pateikta papildomų duomenų, patvirtinančių Beth-Din rašte esančios informacijos teisingumą. *Dėl Jungtinės Karalystės archyve saugomo keleivių, vykusių laivu „Briton“ į PAR, sąrašo.* Byloje esantis 1921 m. vasario 11 d. keleivių, vykusių į PAR, sąrašo vertimas į lietuvių kalbą yra netikslus – anglų kalba stulpelio viršuje yra parašyta „Country of which Citizen or Subject“, lietuviškai tai reiškia „Valstybė, kurios pilietis ar subjektas“ (pvz., asmuo be pilietybės, užsienietis), todėl nurodytas dokumentas neįrodo, kad J. B. L. buvo Lietuvos pilietis. Skiltyje „Valstybė, kurios pilietis ar subjektas“ yra rašoma arba pilietybė, arba šalis, iš kurios asmuo yra kilęs. Atsižvelgiant į tai, kad nėra jokių dokumentų, patvirtinančių J. B. L. pilietybę, labiau tikėtina, kad šioje skiltyje buvo nurodyta, iš kur asmuo yra kilęs.

19. Pareiškėja atsiliepinu ir kasacinį skundą prašo byloje priimtus teismų procesinius sprendimus palikti nepakeistus. Atsiliepime nurodomi šie argumentai:

- 19.1. Aplinkybės dėl Lietuvos pilietybės išlaikymo iki 1940 m. birželio 15 d. nustatymo klausimas nebuvo keliamas nei bylos nagrinėjimo pirmosios instancijos teisme metu, nei ją nagrinėjant apeliacine tvarka. Klausimą dėl Lietuvos pilietybės netekimo pagrindų analizės ir dėl ši aspektų reglamentavusių tarpukario teisės aktų netinkamo taikymo suinteresuotas asmuo iškėlė tik kasaciniame skunde. Dėl to kaip nepagrįsti vertintini kasacinio skundo teiginiai, kad bylą nagrinėję teismai, priimdami procesinius sprendimus, turėjo *ex officio* (pagal pareigas) aiškintis dėl tarpukario teisės aktų, reglamentavusių Lietuvos pilietybės netekimo pagrindus ir procedūras, taikymo.
- 19.2. Byloje pateikta duomenų, patvirtinančių, kad nei pareiškėjos senelis, nei jo tėvai nebuvo netekę Lietuvos pilietybės. Lietuvos centrinio valstybės archyvo išduotose pažymose nurodyta, kad archyve saugomuose fonduose nerasta dokumentų, patvirtinančių pareiškėjos senelio J. B. L. ar jo tėvų R. L. bei E. L. Lietuvos Respublikos pilietybės netekimo iki 1940 m. birželio 15 d. faktą. Tai reiškia, kad dėl pareiškėjos senelio ar jo tėvų nebuvo priimta jokių valstybės institucijų nutarimų dėl Lietuvos pilietybės netekimo. Tokio pobūdžio nutarimai dėl Lietuvos pilietybės netekimo yra saugomi specialiaje Lietuvos centrinio valstybės archyvo fonde, jį sudarančiose bylose. Nurodyta informacija patvirtina, kad J. B. L. buvo laikomas Lietuvos Respublikos piliečiu ne tik išvykimo (emigracijos) iš Lietuvos metu, bet ir nebuvo Lietuvos pilietybės netekęs iki 1940 m. birželio 15 d.
- 19.3. Kasaciniame skunde nurodyta Lietuvos piliečių, gyvenančių užsienyje, registracijos tvarka (nustatyta 1922 m. gegužės 26 d. priimtame (birželio 22 d. paskelbtame) Laikinojo įstatymo apie Lietuvos pilietybę papildyme) buvo skirta 1920 m. liepos 12 d. Taikos sutarties su Rusija nuostatomis įgyvendinti ir suregistruoti kaip Lietuvos piliečius asmenis, kurie 1919 m. sausio 9 d. Laikinojo įstatymo apie Lietuvos pilietybę priėmimo ar nurodytos sutarties ratifikavimo metu gyveno užsienio valstybėse ir kurie pagal šio įstatymo ar sutarties nuostatas buvo pripažinti Lietuvos piliečiais bei tokios registracijos tvarka oficialiai įgydavo Lietuvos pilietybę. Taigi ši tvarka buvo netaikoma ir neaktuali asmenims, kurie iš Lietuvos emigravo jau būdami Lietuvos piliečiais. Pareiškėjos senelis iš Lietuvos išvyko vėliau, t. y. 1921 metais, jau būdamas Lietuvos pilietis. Į bylą pateiktas 1921 m. vasario 11 d. keleivių, vykusių laivu „Briton“ į PAR, sąrašas patvirtina, kad pareiškėjos senelis ir jo tėvas vyko į PAR būdami Lietuvos piliečiai. Skiltyje „Valstybės, kurios pilietis ar subjektas“ įrašyta „Lietuvos“. Šio įrašo buvimas parodo, kad išvykdamas asmuo kontrolės ir patikros metu pateikė oficialų šį įrašą patvirtinantį dokumentą, todėl ši aplinkybė vienareikšmiškai įrodo pilietybės turėjimą. Pareiškėjos senelis gimė (*duomenys neskkelbtini*), taigi išvykimo metu jam buvo 14 metų. Atsižvelgiant į aktualų teisinį reglamentavimą (1919 m. gruodžio 23 d. „Vyriausybės žiniuose“ paskelbtų Pasų įstatų (VZ 1919 m. gruodžio 23 d. Nr. 18/218) 3 straipsnį), pareiškėjos senelis, kaip mažametis asmuo, galėjo būti įrašytas į tėvo arba į motinos pasą, taip pat tėvų sutikimu jam galėjo būti išduotas atskiras pasas.

- 19.4. Teisinė sąvoka „ryšio su Lietuva nutrūkimas“ tarpukario teisės aktuose pirmą kartą atsirado 1938 m. vasario 11 d. Lietuvos

Konstitucijoje, jos 14 straipsnyje buvo nurodyta, kad „pilietis gali netekti Lietuvos pilietybės, jeigu jis bent dvejus metus negyvena Lietuvos Valstybėje ir yra nutrūkęs ryšius su Lietuvos gyvenimu“. Konstitucijoje nebuvo detalizuota, kokie požymiai (aplinkybės) rodo, kad pilietis yra nutrūkęs ryšius su Lietuvos gyvenimu. Teisės doktrinoje taip pat pažymima, kad nors ryšio su Lietuvos gyvenimu nutrūkimas *galėjo* būti pagrindas pripažinti asmenį netekusiu Lietuvos pilietybės, tačiau vien šios aplinkybės buvimas nereiškė, jog asmuo dėl to *turi* būti pripažintas netekusiu Lietuvos pilietybės – pagal 1939 m. rugpjūčio 8 d. Lietuvos pilietybės įstatymo 22 straipsnio 1 dalį toks asmuo *galėjo būti* pripažintas netekusiu Lietuvos pilietybės. Visais atvejais Lietuvos pilietybės netekimo atvejais turėjo būti priimtas valstybės kompetentingos institucijos sprendimas ir šis faktas turėjo būti užregistruotas asmens, netekusio Lietuvos pilietybės, registruose (1938 m. vasario 11 d. Lietuvos Konstitucijos 15 straipsnis; 1939 m. rugpjūčio 8 d. Lietuvos pilietybės įstatymo 26, 27 straipsniai). Byloje pateikto pareiškėjos seneliui Pietų Afrikos Sąjungoje išduoto natūralizacijos liudijimo Nr. 13839 duomenimis, pareiškėjos senelis natūralizavosi PAR 1939 m. rugsėjo mėn. Taigi pareiškėjos senelio teisiniu statusu aktualios 1939 m. rugpjūčio 8 d. Lietuvos pilietybės įstatymo nuostatos. Lietuvos centrinio valstybės archyvo specialiaje fonde nėra informacijos, kad dėl pareiškėjos senelio buvo priimti Ministrų Tarybos nutarimai dėl Lietuvos pilietybės netekimo (1939 m. rugpjūčio 8 d. Lietuvos pilietybės įstatymo 26 straipsnis). Dėl to nėra jokio pagrindo daryti prielaidas, kad pareiškėjos senelis *galėjo* būti neišlaikęs Lietuvos pilietybės iki 1940 m. birželio 15 d. ir kad Lietuvos valstybinės institucijos nebelaikė jo Lietuvos piliečiu. Kasacinio skundo argumentai, kad vien įstatyme nustatyto pagrindo atsiradimas *galėjo* lemti automatinį Lietuvos pilietybės netekimą, t. y. pilietybės galima buvo netekti *ipso iure*, yra visiškai nepagrįsti. Teismai tinkamai įvertino bylos duomenis ir nustatė aplinkybę, kad pareiškėjos senelis buvo Lietuvos pilietis iki 1940 m. birželio 15 d. Toks vertinimas atitinka Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo suformuotą praktiką, kad Lietuvos pilietybės netekimo faktas konstatuojamas tik bylose, kuriose yra tokius faktus patvirtinantys Lietuvos centrinio valstybės archyvo duomenys.

- 19.5. Kasacinio skundo argumentai, kad byloje prašomas nustatyti juridinę reikšmę turintis faktas negali būti įrodytas užsienio dokumentais, prieštarauja Lietuvos Respublikos pilietybės įstatymo (toliau – Pilietybės įstatymas) 38 straipsnio 4 dalies 4 punkto nuostatomis, jog dokumentai, patvirtinantys, kad asmuo iki 1940 m. birželio 15 d. turėjo Lietuvos pilietybę, yra ne tik gimimo liudijimai, bet ir kiti dokumentai, kuriuose tiesiogiai nurodyta turėta Lietuvos Respublikos pilietybė. Kasaciniame skunde kvestionuojami įrodymai (Jungtinės Karalystės nacionaliniame archyve saugomas 1921 m. vasario 11 d. keleivių, vykusių laivu „Briton“ į PAR, sąrašas, kuriame nurodyta, kad pareiškėjos senelis J. B. L. (14 metų amžiaus) kartu su savo tėvu E. L. (45 metų amžiaus) 1921 m. vasario 11 d. išvyko į PAR kaip Lietuvos piliečiai; Pietų Afrikos Sąjungoje pareiškėjos seneliui išduotas natūralizacijos liudijimas Nr. 13839, kurio duomenimis, pareiškėjo senelio (taip pat jo tėvų) pilietybė yra Lietuvos) atitinka Pilietybės įstatymo 38 straipsnio 4 dalies 4 punkte nurodytų dokumentų kategoriją: tai yra dokumentai, kuriuose tiesiogiai nurodyta pareiškėjos senelio turėta Lietuvos pilietybė šių dokumentų išdavimo metu. Vadinas, Pilietybės įstatyme įtvirtinta, kad aptariamieji dokumentai, nepriklausomai, kokia institucija (Lietuvos ar užsienio) juos išdavė, yra tinkami iki 1940 m. birželio 15 d. turėtus Lietuvos Respublikos pilietybės įrodymais, tiesiogiai patvirtinantys šį faktą. Esant tiesioginio pobūdžio šio fakto įrodymams, papildomų pilietybės turėjimą patvirtinančių įrodymų Pilietybės įstatyme nereikalaujama.
- 19.6. Byloje yra nustatyta faktinė aplinkybė, kad pareiškėjos prosenelei (senelio J. B. L. motinai) R. L. 1921 m. buvo išduotas Lietuvos Respublikos užsienio pasas Nr. 6981, tai neginčijamai įrodo, kad pareiškėjos senelio motina iki 1940 m. birželio 15 d. turėjo Lietuvos pilietybę (Pilietybės įstatymo 38 straipsnio 4 dalies 1 punktą). Šis Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos išduotas dokumentas netiesiogiai patvirtina, kad pareiškėjos senelis pagal aktualų teisinį reglamentavimą neabejotinai buvo laikomas Lietuvos piliečiu kaip Lietuvos piliečio vaikas (1919 m. sausio 9 d. Laikinojo įstatymo apie Lietuvos pilietybę 1 straipsnio 4 punktą). Taigi bylą nagrinėję teismai, priešingai nei teigiama kasaciniame skunde, juridinę reikšmę turintį faktą nustatė remdamiesi ne vien užsienio valstybės institucijų, bet ir Lietuvoje išduotais autentiškais dokumentais.
- 19.7. Kasaciniame skunde nurodomoje Lietuvos Aukščiausiojo Teismo civilinėje byloje [Nr. e3K-3-284-219/2020](#) kasacinis teismas, padaręs išvadą, kad žemesnės instancijos teismai išimtinę reikšmę suteikė netiesioginiam įrodymui – užsienio valstybės institucijos išduotam dokumentui (natūralizacijos liudijimui), iš esmės nevertindami šio dokumento reikšmės ir patikimumo visų bylos įrodymų kontekste, nusprendė, jog, byloje nesant jokių kitų įrodymų, teismai privalėjo imtis procesinių priemonių pasiūlydami pareiškėjams pateikti papildomus duomenis (įrodymus) juridinę reikšmę turinčio fakto nustatymui pagrįsti (Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso (toliau – ir [CPK](#)) 178, 225 straipsniai), ir perdavė bylą pirmosios instancijos teismui nagrinėti iš naujo. Šios bylos faktinės aplinkybės yra kitokios. Juridinę reikšmę turintį faktą teismai nustatė remdamiesi tiek Lietuvoje išduotais dokumentais (pirmiau nurodytu pareiškėjos senelio motinos užsienio pasu), tiek užsienio valstybės institucijų pateiktais duomenimis (natūralizacijos liudijimu, Jungtinės Karalystės nacionaliniame archyve saugomais kelionių sąrašais), t. y. visuma nurodytų įrodymų, o ne išimtinai vienu rašytiniu užsienio valstybės dokumentu. Atsižvelgiant į tai, darytina išvadą, kad kasaciniame skunde nurodytus Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nagrinėtos civilinės bylos ir šios civilinės bylos aplinkybes (įrodymų visumą) nesutampa, todėl nėra pagrindo pripažinti, jog Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. lapkričio 4 d. nutartyje civilinėje byloje [Nr. e3K-3-284-219/2020](#) suformuota praktika dėl įrodinėjimą reglamentuojančių proceso teisės normų aiškinimo ir taikymo turi precedento reikšmę šioje civilinėje byloje.
- 19.8. Dėl natūralizacijos liudijimo. Šiame dokumente nurodyta ne tik informacija apie pareiškėjos senelio gimimą Lietuvoje, bet ir tiesiogiai nurodyta jo turima Lietuvos pilietybė (angl. „nationality“), taip pat jo tėvų turima Lietuvos pilietybė. Kasaciniame skunde nepagrįstai teigiama, kad duomenys apie pareiškėjos senelio gimimą Lietuvoje nėra reikšmingi, nes savaime nesuteikė jam Lietuvos pilietybės. Pareiškėjos senelio gimimo faktas (*duomenys neskelbtini*) Lietuvoje kartu įrodo aplinkybę, kad pareiškėjos senelis, taip pat jo tėvai iki 1940 m. birželio 15 d. gyveno Lietuvoje. Pagal Pilietybės įstatymo 38 straipsnio 5 dalį dokumentai apie mokymąsi, darbą, gyvenimą Lietuvoje iki 1940 m. birželio 15 d. gali būti pateikiami asmens iki 1940 m. birželio 15 d. turėtai Lietuvos Respublikos pilietybei patvirtinti. Dėl Jungtinės Karalystės archyve saugomo keleivių, vykusių laivu į PAR, sąrašą Minėta, kad įrašo „Lietuvos“ skiltyje „Valstybės, kurios pilietis ar subjektas“ buvimas parodo, kad išvykdamas asmuo kontrolės ir patikros metu pateikė oficialų šį įrašą patvirtinantį dokumentą. Akivaizdu, kad kelionei tarptautiniu (oceaniniu) garlaiviu iš Jungtinės Karalystės į PAR buvo būtinas asmens tapatybę patvirtinantis dokumentas. Asmuo be tapatybę patvirtinančio dokumento negalėjo būti pervežamas, gauti vizos ar netgi patekti į šalį (Jungtinę Karalystę), iš kurios tranzitu keliavo į PAR, ir negalėjo teisėtai atvykti į PAR. Kadangi pagal tarpukario teisinį reglamentavimą (1919 m. gruodžio 23 d. Pasų įstatų 2–5 straipsnius), galiojusį pareiškėjos senelio kelionės metu, asmens tapatybę patvirtinančiu dokumentu buvo nurodytas tik pasas, tai įrašas „Lietuvos“ galėjo atsirasti tik oficialaus asmens dokumento – paso – pagrindu ir galėjo reikšti tik pilietybę. Taigi į bylą pateikta keleivių sąrašo kopija yra leistina ir tinkama įrodinėjimo priemonė ([CPK](#) 177 straipsnio 1 dalis), patvirtinanti bylai reikšmingas aplinkybes apie pareiškėjos senelio ir jo šeimos narių turėtą Lietuvos pilietybę. Dėl *Johannesburgo Beth-Din (Žydų konfesinio teismo) 2018 m. liepos 31 d. rašto*. Nors teismų praktikoje Beth-Din (Žydų konfesinis teismas) nėra laikomas teisingumą vykdančia valstybine teismine institucija, kurios sprendimai turi privalomą teisinę galią, tačiau pažymima, kad pagal viešai skelbiamą informaciją tarptautiniu mastu pripažįstamas Beth-Din (Žydų konfesinis teismas) priklauso Ortodoksų sinagogų sąjungai (angl. „The Union of Orthodox Synagogues“), ji yra didžiausia žydų organizacija Pietų Afrikoje ir teikia specializuotas paslaugas žydų religiniam gyvenimui, tai apima, be kita ko, šeimos teisę, teisinius ir finansinius ginčus. Taigi Žydų konfesinio teismo pažyma yra leistina ir tinkama įrodinėjimo priemonė, ji kartu su byloje esančių rašytinių įrodymų visuma nuosekliai patvirtina įrodinėjimo dalyką.

Teisėjų kolegija

konstatuoja:

Dėl materialiosios teisės normų, reglamentuojančių Lietuvos Respublikos pilietybės atkūrimą, aiškinimo ir taikymo

20. Tarpukariu ir po Antrojo pasaulinio karo Lietuvoje istoriškai susiklosčiusios faktinės aplinkybės, nepalanki politinė situacija lėmė, kad kai kurie asmenys, siekdami apsaugoti savo, šeimos saugumą, buvo priversti išvykti iš Lietuvos. Tokiems asmenims, kurių ypatingas ryšys su Lietuvos valstybe nutrūko ne dėl nuo pačių asmenų valios priklausančių priežasčių, įstatymų leidėjas nustatė pilietybės atkūrimo institutą, šis reglamentuotas Pilietybės įstatyme.
21. Pagal Pilietybės įstatymo 2 straipsnio 10 dalį Lietuvos Respublikos pilietybės atkūrimas – tai teisės atkurti Lietuvos Respublikos pilietybę įgyvendinimas Pilietybės įstatyme nustatytais pagrindais ir tvarka. Teisė atkurti Lietuvos Respublikos pilietybę – tai iki 1940 m. birželio 15 d. turėjusio Lietuvos Respublikos pilietybę asmens ir jo palikuonių teisė atkurti Lietuvos Respublikos pilietybę Pilietybės įstatyme nustatyta tvarka (Pilietybės įstatymo 2 straipsnio 17 dalis). Lietuvos Respublikos piliečio palikuonis – tai iki 1940 m. birželio 15 d. Lietuvos Respublikos pilietybę turėjusio asmens vaikas, vaikai ar provaikai (Pilietybės įstatymo 2 straipsnio 7 dalis).
22. Lietuvos Respublikos Konstitucijos 12 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad, išskyrus įstatyme įtvirtintus atskirus atvejus, niekas negali būti kartu Lietuvos Respublikos ir kitos valstybės pilietis. Konstitucinis Teismas, formuodamas oficialią konstitucinę doktriną, be kita ko, ir Lietuvos Respublikos pilietybės klausimais, nuosekliai aiškina, kad Konstitucijos 12 straipsnio 2 dalyje yra įtvirtintas dvigubos pilietybės draudimas (žr., pvz., Konstitucinio Teismo 1998 m. lapkričio 11 d., 2003 m. gruodžio 30 d., 2006 m. lapkričio 13 d. nutarimus, 2013 m. kovo 13 d. sprendimą). Nustatydamas Lietuvos Respublikos pilietybės įgijimo pagrindus ir reguliuodamas pilietybės įgijimo ir netekimo tvarką, įstatymų leidėjas turi diskreciją. Tačiau tai darydamas įstatymų leidėjas negali paneigti pilietybės instituto prigimties ir prasmės, jis turi paisyti konstitucinio reikalavimo, kad Lietuvos Respublikos pilietis kartu gali būti ir kitos valstybės piliečiu tik atskirais įstatymo nustatytais atvejais. Tokie įstatymo nustatyti dvigubos pilietybės atvejai gali būti tik labai reti (išimtiniai) (žr., pvz., Konstitucinio Teismo 2003 m. gruodžio 30 d., 2006 m. lapkričio 13 d. nutarimus).
23. Pilietybės įstatymo 9 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta, kad asmenys, iki 1940 m. birželio 15 d. turėję Lietuvos Respublikos pilietybę, ir jų palikuonys, kurie iki šio įstatymo įsigaliojimo nėra įgiję Lietuvos Respublikos pilietybės, turi neterminuotą teisę atkurti Lietuvos Respublikos pilietybę, neatsižvelgiant į tai, kokioje valstybėje – Lietuvos Respublikoje ar kitoje valstybėje – jie nuolat gyvena. Pagal Pilietybės įstatymo 9 straipsnio 2 dalį šie asmenys Lietuvos Respublikos pilietybę gali atkurti, jeigu jie nėra kitos valstybės piliečiai.
24. To paties straipsnio 2 dalyje nustatytos ir šios taisyklės (dvigubos pilietybės draudimo) išimtys. Reikalavimas atsisakyti kitos valstybės pilietybės netaikomas asmeniui, kuris pagal šio įstatymo 7 straipsnio 2, 3 ar 4 punktą gali būti kartu Lietuvos Respublikos ir kitos valstybės piliečiu (Pilietybės įstatymo 9 straipsnio 2 dalis), t. y.: asmeniui, ištremtam iš okupuotos Lietuvos Respublikos iki 1990 m. kovo 11 d. (Pilietybės įstatymo 7 straipsnio 2 punktas); asmeniui, išvykusiam iš Lietuvos iki 1990 m. kovo 11 d. (Pilietybės įstatymo 7 straipsnio 3 punktas); asmeniui, kuris yra Pilietybės įstatymo 7 straipsnio 2 ar 3 punkte nurodyto asmens palikuonis (Pilietybės įstatymo 7 straipsnio 4 punktas).
25. Nagrinėjamoje byloje pareiškėja, kuri yra Pietų Afrikos Respublikos pilietė, prašydama nustatyti juridinę reikšmę turintį faktą, kad jos senelis J. B. L. (taip pat žinomas kaip J. L.), gimęs (*duomenys neskelbtini*) Lietuvoje, turėjo Lietuvos pilietybę iki 1940 m. birželio 15 d. ir išvyko iš Lietuvos iki 1990 m. kovo 11 d., pretenduoja atkurti Lietuvos Respublikos pilietybę Pilietybės įstatymo 7 straipsnio 3 ir 4 punktų, 9 straipsnio 2 dalies pagrindu, t. y. ji, kaip asmens, išvykusio iš Lietuvos iki 1990 m. kovo 11 d., palikuonė (tai patvirtina ir bylą pateikti pareiškėjos ir jos motinos ginimo liudijimai ir byloje dėl to nėra ginčo), siekia atkurti Lietuvos Respublikos pilietybę, neatsisakydama turimos Pietų Afrikos Respublikos pilietybės.
26. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas savo praktikoje pažymi, kad pretenduoti į Lietuvos Respublikos pilietybės atkūrimą, kartu pasilikant ir turimą kitos valstybės pilietybę, gali tik tie asmenys, kurie 1940 m. birželio 15 d. (t. y. iki buvusios Sovietų Sąjungos įvykdytos okupacijos) turėjo Lietuvos Respublikos pilietybę, ir tokių asmenų palikuonys. Išimties dėl dvigubą pilietybę įtvirtinančių Pilietybės įstatymo nuostatų taikymui svarbu ir tai, kad asmuo, kurio išvykimą iš Lietuvos teritorijos lėmė besiformuojančios ar jau esančios nepalankios politinės priežastys, *išvykimo momentu* ne tik būtų Lietuvos Respublikos pilietis, bet ir Lietuvos Respublikos pilietybės nebūtų netekęs dėl savo valingų veiksmų iki 1940 m. birželio 15 d. (Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2017 m. spalio 31 d. nutartis administracinėje byloje Nr. eA-4691-756/2017, 27, 32 punktai; 2019 m. gruodžio 5 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. eA-2915-602/2019, 65 punktas).
27. Taigi įstatymų leidėjas galimybę asmenims, siekiantiems atkurti Lietuvos Respublikos pilietybę ir kartu išlaikyti turimą kitos valstybės pilietybę, sieja su tam tikromis sąlygomis.
28. Remiantis Pilietybės įstatymo 9 straipsnio 2 dalimi, tai turi būti asmuo, išvykęs arba ištremtas iš Lietuvos iki 1990 m. kovo 11 d. arba tokio asmens palikuonis (Pilietybės įstatymo 7 straipsnio 2, 3 ar 4 punktai). Asmens, išvykusio iš Lietuvos iki 1990 m. kovo 11 d., sąvoka įtvirtinta Pilietybės įstatymo 2 straipsnio 3 dalyje, nustatant, jog tai – *iki 1940 m. birželio 15 d. Lietuvos Respublikos pilietybę turėjęs asmuo ar jo palikuonis*, iki 1990 m. kovo 11 d. išvykę iš dabartinės Lietuvos Respublikos teritorijos nuolat gyventi į kitą valstybę, jeigu 1990 m. kovo 11 d. jų nuolatinė gyvenamoji vieta buvo ne Lietuvoje. Ši sąvoka netaikoma asmenims, kurie po 1940 m. birželio 15 d. išvyko iš Lietuvos teritorijos į buvusią Sovietų Sąjungos teritoriją.
29. Nurodytų teisės normų analizė leidžia daryti išvadą, jog sprendžiant pilietybės atkūrimo, neatsisakant turimos kitos valstybės pilietybės, klausimą, turi būti įvertinti du aspektai, t. y. asmuo ar jo protėvis turi būti išvykęs ar ištremtas iš Lietuvos iki 1990 m. kovo 11 d. ir asmuo ar jo protėvis turi būti turėję Lietuvos Respublikos pilietybę iki 1940 m. birželio 15 d. (Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2019 m. gruodžio 5 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. eA-2915-602/2019, 61–63 punktai).
30. Tiek Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo, tiek kasacinio teismo praktikoje pabrėžiama, kad Pilietybės įstatymo 9 straipsnyje nurodytų asmenų ir jų palikuonių teisė į pilietybės atkūrimą siejama su šių asmenų teisiniu statusu, buvusiu pagal teisinį reguliavimą, galiojusį iki 1940 m. birželio 15 d. (Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2020 m. balandžio 9 d. sprendimas administracinėje byloje [Nr. eA-3534-520/2020](#), 47 punktas; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. vasario 9 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. e3K-3-1-969/2018](#), 23 punktas).
31. Apibendrinant šios nutarties 26–30 punktuose išdėstytus argumentus, konstatuotina, jog aplinkybės, reikšmingos sprendžiant, ar yra pagrindas nustatyti juridinę reikšmę turintį faktą, kad asmuo iki 1940 m. birželio 15 d. turėjo Lietuvos Respublikos pilietybę, ir kartu susijusios su šio asmens palikuonio (nagrinėjamoje byloje – pareiškėjos) teisės į Lietuvos Respublikos pilietybės atkūrimą pagal Pilietybės įstatymo 7 straipsnio 3 ir 4 punktus, 9 straipsnio 2 dalį įgyvendinimu, yra šios: 1) ar asmuo išvyko (buvo ištremtas) iš Lietuvos iki 1990 m. kovo 11 d.; 2) ar asmuo buvo įgijęs Lietuvos Respublikos pilietybę (buvo laikomas Lietuvos Respublikos piliečiu) pagal teisinį reglamentavimą, galiojusį iki 1940 m. birželio 15 d.; 3) ar pagal iki 1940 m. birželio 15 d. galiojusį teisinį reglamentavimą šis asmuo nebuvo jos netekęs dėl savo valingų veiksmų (ar neveikimo) iki 1940 m. birželio 15 d.
32. Pirma, dėl aplinkybės, ar pareiškėjos senelis J. B. L. išvyko iš Lietuvos iki 1990 m. kovo 11 d., byloje nėra ginčo. Teismų nustatyta, kad pareiškėjos senelis J. B. L. išvyko iš Lietuvos 1921 m. vasario 11 d.

33. Antra, dėl aplinkybės, ar pagal teisinį reglamentavimą, galiojusį iki 1940 m. birželio 15 d., pareiškėjos senelis J. B. L. galėjo būti laikomas Lietuvos Respublikos piliečiu išvykimo (emigracijos) iš Lietuvos momentu bylą nagrinėjęs pirmosios instancijos teismas, pažymėjęs, kad J. B. L. gimė (*duomenys neskelbtini*), o iš Lietuvos išvyko 1921 m., t. y. po Lietuvos nepriklausomybės paskelbimo 1918 m. vasario 16 d., konstatavo (apeliacinės instancijos teismas tam pritarė), jog teoriškai šis asmuo galėjo būti Lietuvos pilietis išvykimo iš Lietuvos dieną. Įvertinę bylos duomenis, susijusius su pareiškėjos senelio ir jo tėvų gimimo, gyvenimo ir išvykimo iš Lietuvos aplinkybėmis (J. B. L. ir jo tėvai gimė Lietuvoje, natūralizacijos liudijime Nr. 13839 jo tėvai nurodyti kaip turintys Lietuvos pilietybę, J. B. L. tėvas E. L. buvo laikrodininkas, taigi, tikėtina, turėjo nuolatinį darbą gyvendamas Lietuvoje), bylą nagrinėję teismai nusprendė, kad yra labiau tikėtina, jog J. B. L. išvykimo iš Lietuvos momentu turėjo Lietuvos pilietybę, nei kad šis asmuo jos neturėjo.
34. Kasaciniame skunde teigiama, kad byloje nėra duomenų, jog pareiškėjos senelis J. B. L. ar jo tėvai būtų kokių nors būdu pagal tarpukariu galiojusį teisinį reglamentavimą įgyvendinę savo, kaip Lietuvos piliečių, teises ir pareigas, todėl jie negali būti pripažinti asmenimis, turėjusiais Lietuvos Respublikos pilietybę išvykimo iš Lietuvos dieną.
35. Taigi, nagrinėjamoje byloje aktualu, ar pagal į ją pateiktus duomenis buvo pakankamas pagrindas nustatyti aplinkybę, kad pagal aktualų (t. y. išvykimo dieną – 1921 m. vasario 11-ąją – galiojusį) teisinį reglamentavimą pareiškėjos senelis J. B. L. galėjo būti laikomas Lietuvos Respublikos piliečiu išvykimo (emigracijos) iš Lietuvos momentu.
36. Pareiškėjos senelis J. B. L. išvyko iš Lietuvos 1921 m. vasario 11 d. (pagal gimimo datą – (*duomenys neskelbtini*)), būdamas 13 m. amžiaus. Tarpukariu Lietuvoje pilietybės klausimai buvo reglamentuoti 1919 m. sausio 9 d. Laikinojo įstatymo apie Lietuvos pilietybę. Šio įstatymo 1 straipsnyje buvo nustatyta, kad Lietuvos piliečiais laikomi: 1) asmenys, kurių tėvai ir seneliai iš seno Lietuvoje gyveno, ir kurie patys visuomet Lietuvoje gyvena; 2) nurodytųjų pirmame punkte asmenų vaikai, kurie, kad ir negyveno visuomet Lietuvoje, bet grįžo į ją gyventi; 3) asmenys, kurie iki 1914 metų ne mažiau kaip dešimt metų Lietuvoje gyveno ir turėjo: a) arba nuosavą nekilnojamąjį turtą; b) arba nuolatinį darbą; 4) Lietuvos piliečio vaikai; 5) jo pati arba našlė; 6) Lietuvos netekėjusios pilietės vaikai, jei jie neįprasti svetimšaliai jo vaikais, ir 7) svetimšaliai, naujai priimti Lietuvos piliečiais.
37. Taigi, Lietuvos piliečių korpusą sudarė Lietuvos piliečiai *ipso iure*: nuolatiniai Lietuvos gyventojai bei iš užsienio į Lietuvą gyventi grįžę jų vaikai; asmenys, iki 1914 m. ne mažiau kaip dešimt metų išgyvenę Lietuvoje, turintys arba nekilnojamojo turto, arba nuolatinį darbą; taip pat asmenys, gavę pilietybę gimimu arba įgiję ją vedybomis; Lietuvos pilietybę buvo galima įgyti ir natūralizacijos būdu. Šis įstatymas buvo keičiamas ir papildomas, tačiau nuostatos dėl to, kas sudaro Lietuvos piliečių korpusą, nebuvo iš esmės keičiamos (Konstitucinio Teismo 2006 m. lapkričio 13 d. nutarimas).
38. 1919 m. gruodžio 23 d. buvo priimti Pasų įstatai (VŽ 1919 m. gruodžio 23 d. Nr. 18/218). Šių įstatų 2 straipsnyje buvo nustatyta, kad „kiekvienas Lietuvos pilietis ar pilietė per 17 metų amžiaus privalo turėti pasą“, o pagal šių įstatų 3 straipsnį „mažamečiai ligi 17 metų amžiaus įrašomi į tėvo arba į motinos pasą; tėvams ar globėjams tinkant, mažamečiai nuo 12 ligi 17 metų amžiaus turi teisės gauti ir atskirą sau pasą“. Pasų įstatų 20 straipsnyje buvo nustatyta, kad „užsienio pasai išduodami Vidaus reikalų ministerijos arba jos įgaliotų įstaigų, atimant vidaus pasus, kurie grąžinami pristačius užsienio pasus“.
39. Bylos duomenimis, pareiškėjos senelis ir jo tėvai gimė Lietuvoje. Ši teismų nustatyta aplinkybė, taip pat pagal bylos duomenis padaryta išvada, kad pareiškėjos senelis buvo laikrodininkas, todėl, tikėtina, turėjo nuolatinį darbą Lietuvoje iki išvykimo iš jos, kasaciniu skundu nėra ginčijamas. Pareiškėjos prosenelei (senelio J. B. L. motinai) R. L. 1921 m. rugsėjo 28 d. buvo išduotas Lietuvos Respublikos užsienio pasas Nr. 6981. Įvertinus aptariamo užsienio paso išdavimo (1921 m. rugsėjo 28 d.) ir pareiškėjos senelio išvykimo (1921 m. vasario 11 d.) momentus bei šio dokumento duomenis (pareiškėjos prosenelės (senelio motinos) pilietybė nurodyta Lietuvos; kasaciniu skundu šie duomenys, be kita ko, nėra ginčijami), yra pagrindas sutikti su pareiškėjos atsiliepimo į kasacinį skundą argumentu, kad pareiškėjos prosenelei išduotas Lietuvos Respublikos užsienio pasas Nr. 6981 netiesiogiai patvirtina, jog pareiškėjos senelis pagal aktualų teisinį reglamentavimą (1919 m. sausio 9 d. Laikinojo įstatymo apie Lietuvos pilietybę 1 straipsnio 4 punktą) išvykimo (emigracijos) iš Lietuvos į PAR momentu buvo laikomas Lietuvos piliečiu kaip Lietuvos piliečio vaikas. Lietuvos Respublikos užsienio pasas pareiškėjos prosenelei R. L. išduotas 1921 m. rugsėjo 28 d., o pareiškėjos senelis išvyko iš Lietuvos 2021 m. vasario 11 d., taigi, iki užsienio paso jo motinai išdavimo ir jai, tikėtina, turint Lietuvos pilietybę patvirtinantį vidaus dokumentą, nes, minėta, pagal Pasų įstatų 20 straipsnį užsienio pasas galėjo būti gautas tik grąžinus vidaus pasą (žr. šios nutarties 38 punktą).
40. Kasacinis teismas yra pažymėjęs, kad byloje dėl juridinę reikšmę turinčių faktų nustatymo įrodinėjimo ypatumų lemia tai, kad šiose bylose yra naudojami netiesioginiai įrodymai. Jeigu pareiškėjas turėtų tiesioginių prašomą nustatyti juridinį faktą patvirtinančių įrodymų, tai jam apskritai nereikėtų kreiptis į teismą ([CPK 445 straipsnis](#)), todėl į šią aplinkybę, kad įrodinėjimas vyksta netiesioginiais įrodymais, būtina atsižvelgti sprendžiant įrodymų pakankamumo klausimą. Bylose, kuriose įrodinėjama netiesioginiais įrodymais, prielaidų darymas yra neišvengiamas. Dėl to Lietuvos Aukščiausiasis Teismas yra pabrėžęs, kad yra svarbu, jog viena prielaida būtų motyvuota, t. y. kad ji būtų pagrįsta byloje esančiais įrodymais, jog priešingos prielaidos tikimybė būtų mažesnė (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. rugpjūčio 24 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-36-340/2009 ir joje nurodyta kasacinio teismo praktika). Jeigu asmuo turi tik netiesioginių įrodymų, kurių įrodomoji galia yra mažesnė negu tiesioginių, tai teismo sprendimą dėl juridinę reikšmę turinčio fakto nustatymo priimančias teismas sprendžia, ar tokio pobūdžio įrodymai yra pakankami. Vien netiesioginiai įrodymai atskirais atvejais gali būti pakankamas pagrindas nustatyti šį faktą, o dėl to teismas nusprendžia atsižvelgdamas į pateiktų netiesioginių įrodymų visumą pagal konkrečios bylos aplinkybes (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. vasario 19 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. e3K-3-35-695/2018](#), 29 punktas). Kasacinis teismas taip pat yra nurodęs, kad, nustatant juridinę reikšmę turintį faktą, turi būti, laikantis įrodinėjimo taisyklių, renkami ir vertinami ne tik prašomą nustatyti faktą patvirtinantys įrodymai, bet ir duomenys, tą faktą paneigiantys arba patvirtinantys kitokius faktus, kurie leistų daryti išvadą, kad prašomas nustatyti faktas neegzistavo, nes kiti faktai pašalina tokio fakto egzistavimo galimybę (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. lapkričio 27 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-515/2007](#)).
41. Minėta, kad išvykimo iš Lietuvos metu pareiškėjos senelis buvo 13 metų amžiaus, todėl, atsižvelgiant į pareiškėjos senelio bei jo tėvų gimimo ir gyvenimo Lietuvoje aplinkybes (tėvas buvo laikrodininkas, o motina, užsienio paso Nr. 6981 duomenimis, – iki 1921 m. (*duomenys neskelbtini*) gyvenusi darbininkė) bei išvykimo iš jos momentą (patvirtinantį, kad iki 1914 metų ne mažiau kaip dešimt metų gyventi Lietuvoje (1919 m. sausio 9 d. Laikinojo įstatymo apie Lietuvos pilietybę 1 straipsnio 3 punktą ir jo b papunktis)), įvertinant pareiškėjo prosenelei išduoto Lietuvos Respublikos užsienio paso Nr. 6981 duomenis, kuriuose tiesiogiai nurodyta pareiškėjos senelio motinos turėta Lietuvos pilietybė (1919 m. sausio 9 d. Laikinojo įstatymo apie Lietuvos pilietybę 1 straipsnio 4 punktą), bei jo išdavimo momentą (žr. šios nutarties 39 punktą), bylą nagrinėję teismai pagrįstai pripažino, kad yra labiau tikėtina, jog J. B. L. išvykimo (emigracijos) iš Lietuvos momentu (1921 m. vasario 11 d.) turėjo Lietuvos pilietybę, nei kad šis asmuo jos neturėjo.
42. Teisėjų kolegijos vertinimu, visuma pirmiau nurodytų netiesioginių duomenų turi vientisą nuoseklų ryšį ir teikia pagrindą daryti išvadą dėl didesnės tikimybės, kad pareiškėjos senelis, išvykdamas iš Lietuvos į PAR, buvo Lietuvos pilietis. Paneigiančių šį faktą duomenų byloje nepateikta. Dėl to kaip nepagrįsti atmetini kasacinio skundo argumentai, kuriais ginčijamas teismų išvados dėl pareiškėjos senelio turėtos Lietuvos Respublikos pilietybės jo išvykimo iš Lietuvos į PAR dieną.
43. Remdamasi šios nutarties 41 punkte padaryta išvada, teisėjų kolegija kaip teisiškai nereikšmingus vertina kasacinio skundo argumentus dėl pareiškėjos seneliui išduoto natūralizacijos liudijimo Nr. 13839, taip pat Jungtinės Karalystės nacionaliniame archyve saugomo 1921 m. vasario 11 d. keivių, vykusių į PAR laivu „Briton“, sąrašo, kuriais teigiama, kad šie dokumentai neįrodo, jog pareiškėjos senelis buvo Lietuvos pilietis.

44. Byloje esančio Johanesburgo Beth-Din (Žydų konfesinio teismo) 2018 m. liepos 31 d. rašto duomenimis, pareiškėjos senelis atvyko į PAR XX a. trečiajame dešimtmetyje būdamas Lietuvos Respublikos pilietis. Kasaciniame skunde teigiama, kad ši institucija neturi oficialių įgaliojimų nustatyti juridinę reikšmę turinčius faktus, juo labiau faktą dėl Lietuvos Respublikos pilietybės iki 1940 m. birželio 15 d. turėjimo, todėl teismas nepagrįstai pripažino aptariamą raštą tinkamu įrodymu byloje.
45. Teisėjų kolegija sutinka su kasacinio skundo argumentu, kad Beth-Din (Žydų konfesinis teismas) nėra valstybinė teisminė institucija, kuri turi kompetenciją nustatyti juridinę reikšmę turinčius faktus ir kurios sprendimai turi privalomą teisinę galią, tačiau nesutinka su kasacinio skundo teiginiu, jog šios institucijos raštai ar sprendimai negali būti įrodymai teismų nagrinėjamosse juridinę reikšmę turinčių faktų nustatymo bylose. Priešingai nei teigiama kasaciniame skunde, Beth-Din rašte esančios informacijos teisingumą (apie pareiškėjos senelio atvykimą į PAR būnant Lietuvos piliečiu) patvirtina pirmiau aptartas pareiškėjos prosenelis (be kita ko, Lietuvos institucijos, o ne užsienio subjektų) išduotas Lietuvos Respublikos užsienio pasas Nr. 6981. Beto, šiame rašte nurodyta informacija sutampa ir su kitais byloje esančiais duomenimis (žr. šios nutarties 41 punktą). Atsižvelgiant į tai, Johanesburgo Beth-Din (Žydų konfesinio teismo) 2018 m. liepos 31 d. surašytas raštas, nepaisant šios institucijos reikšmės PAR, galėjo būti teismų įvertintas (kitų įrodymų kontekste; šio rašto duomenis susiejant su kita byloje esančia informacija) kaip paprastas (kad ir netiesioginis) rašytinis (neturintis oficialiojo rašytinio įrodymo statuso) įrodymas šioje juridinę reikšmę turinčio fakto nustatymo byloje su juo susijusioms reikšmingoms aplinkybėms išaiškinti. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad byla nagrinėjė teismas, sprendami dėl pareiškėjos senelio atvykimo į PAR būnant Lietuvos Respublikos piliečiu, rėmėsi įrodymų visuma, o ne tik aptariamu raštu.
46. Pirmiau šios nutarties 35 punkte minėta, kad dėl asmens buvimo Lietuvos Respublikos piliečiu išvykimo (emigracijos) iš Lietuvos momentu sprendžiama vertinant aktualų (t. y. išvykimo dieną galiojusį) teisinį reglamentavimą. Aptariamu aspektu aktualiu laikytinas 1921 m. vasario 11 d. Lietuvos Respublikos pilietybės klausimais galiojęs teisinis reglamentavimas. Atsižvelgiant į tai, kasacinio skundo argumentai, susiję su pareiškėjos senelio ir jo tėvo savo, kaip Lietuvos piliečių, teisių ar pareigų pagal 1922 m. gegužės 26 d. priimtą (birželio 22 d. paskelbtą) Laikinojo įstatymo apie Lietuvos pilietybę papildymą, nustatiusį Lietuvos piliečių, gyvenančių užsienyje, registracijos tvarką įgyvendinimu, vertintini kaip teisiskai nereikšmingi sprendžiant dėl aplinkybės, ar pareiškėjos senelis J. B. L. galėjo būti laikomas Lietuvos Respublikos piliečiu išvykimo (emigracijos) iš Lietuvos momentu, t. y. 1921 m. vasario 11 d., nustatymo.
47. Trečia, kasaciniame skunde teigiama, kad šią bylą nagrinėję teismai, nustatydami juridinę reikšmę turintį faktą, kad J. B. L. iki 1940 m. birželio 15 d. turėjo Lietuvos Respublikos pilietybę, nesiaiskino, ar pareiškėjos senelis (jeigu vis dėlto ir buvo įgijęs Lietuvos pilietybę pagal 1919 m. sausio 9 d. Laikinąjį įstatymą apie Lietuvos pilietybę), išvykęs iš Lietuvos į PAR 1921 m., nebuvo jos netekęs iki 1940 m. birželio 15 d., ir taip nukrypo nuo Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo, taip pat Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. lapkričio 4 d. nutartyje civilinėje byloje Nr. e3K-3-284-219/2020 pateiktų Lietuvos Respublikos pilietybės atkūrimą reglamentuojančių materialiosios teisės normų taikymo išaiškinimų.
48. Teisėjų kolegija, iš dalies sutikdama su šiais kasacinio skundo argumentais, atkreipia dėmesį į tai, kad pirmiau nurodyta kasacinio teismo nutartis dar nebuvo priimta pirmosios ir apeliacinės instancijos teismams nagrinėjant šią bylą bei priimant procesinius sprendimus dėl pareiškėjos prašomo juridinę reikšmę turinčio fakto nustatymo, todėl nepagrįstais laikytini kasacinio skundo argumentai dėl teismų procesiniuose sprendimuose padarytų išvadų neatitikties kasacinio teismo 2020 m. lapkričio 4 d. nutartyje, priimtoje civilinėje byloje Nr. e3K-3-284-219/2020, pateiktiems išaiškinimams. Kita vertus, pažymėtina, kad Lietuvos Aukščiausiasis Teismas formuoja vienodą bendrosios kompetencijos teismų praktiką aiškinant bei taikant įstatymus, kitus teisės aktus ir analogiškose ar iš esmės panašiose bylose (*savo pačių* ar aukštesnės instancijos teismų) sukurtų precedentų privalu laikytis. Tiek kasacinio teismo nagrinėtoje civilinėje byloje Nr. e3K-3-284-219/2020, tiek šioje byloje buvo sprendžiama dėl juridinę reikšmę turinčio fakto, kad asmuo iki 1940 m. birželio 15 d. turėjo Lietuvos Respublikos pilietybę, nustatymo. Kadangi išaiškinimai dėl Lietuvos Respublikos pilietybės atkūrimą reglamentuojančių materialiosios teisės normų taikymo nurodytu (identišku) aspektu jau yra pateikti kasacinio teismo išnagrinėtoje byloje, kasacinis teismas turi jais vadovautis. Kartu, pareiškėjai atsiliepime į kasacinį skundą argumentuojant dėl kasaciniame skunde nurodytos Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nagrinėtos civilinės bylos ir šios civilinės bylos aplinkybių (įrodymų visumos) nesutapties, teisėjų kolegija pažymi, kad teismas, sprendamas konkretų tarp šalių kilusį ginčą, gali vadovautis savo paties ar aukštesnės instancijos teismų pateiktais išaiškinimais, susijusiais su bylai aktualios teisės normos dispozicijos aiškinimu, t. y. kiek tai nėra susiję su tos teisės normos pritaikymu konkrečiai situacijai pagal nustatytas faktines aplinkybes (žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. kovo 13 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-3-144-313/2015).
49. Nagrinėjamu atveju bylą nagrinėję teismai, nustatydami faktą, kad pareiškėjos senelis J. B. L. buvo Lietuvos Respublikos pilietis iki 1940 m. birželio 15 d., rėmėsi (tik) prielaida, jog J. B. L., gimęs Lietuvoje (*duomenys neskelbtini*), iki išvykimo iš Lietuvos į PAR turėjo Lietuvos pilietybę.
50. Minėta, kad Lietuvos Respublikos pilietybės atkūrimo pagal Pilietybės įstatymo 7 straipsnio 3 ir 4 punktus, 9 straipsnio 2 dalį tikslu juridinę reikšmę turintis (buvimo Lietuvos Respublikos piliečiu) faktas nustatomas 1940 m. birželio 15 d. momentui.
51. Suinteresuotas asmuo kasaciniame skunde nurodo, kad pareiškėjos senelis J. B. L. gimė (*duomenys neskelbtini*) ir 17 metų jam būtų sukakę (*duomenys neskelbtini*). Pasų įstatų 2 straipsnyje buvo nustatyta, kad „kiekvienas Lietuvos pilietis ar piliētė per 17 metų amžiaus privalo turėti pasą“. Suinteresuoto asmens teigimu, byloje nėra duomenų, kad J. B. L. būtų kreipęsis į Lietuvos atstovybę dėl Lietuvos paso išdavimo, taip pat nėra duomenų, kad Lietuvos valstybės institucijos būtų ieškojusios J. B. L. ir kvietusios jį atlikti karinę prievolę, o tai leidžia pagrįstai manyti, kad Lietuvos valstybės institucijos nelaikė J. B. L. Lietuvos piliečiu.
52. Vertindama šiuos kasacinio skundo argumentus, teisėjų kolegija pažymi, kad 1922 m. birželio 22 d. „Vyriausybės žiniose“ buvo paskelbtas Laikinojo įstatymo apie Lietuvos pilietybę papildymas (VŽ, 1922 m. birželio 22 d., Nr. 94-772) 6 paragrafu, kuriame buvo nurodyta, kad: „žmonės, kurie emigrantais įstatymo I § ir jo pastaba, ar Lietuvos taikos sutarties su Rusija VI-jo straipsnio pirmąja dalimi, yra laikomi Lietuvos piliečiais, bet gyvena svetimos valstybės teritorijoje, jeigu svetimoje valstybėje nėra natūralizavęsi, privalo per 6 mėnesius nuo šio įstatymo paskelbimo dienos įsiregistruoti pas Lietuvos diplomatinį atstovą ar konsulą užsienyje ir, pristatę jiems savo pilietybės įrodymus, išsiimti Lietuvos pasus. Tose valstybėse, kuriose ligi šiam laikui nėra nei diplomatinės, nei konsulinės Lietuvos atstovybės, nurodytas 6 mėnesių terminas laikomas nuo Lietuvos atstovybės tose valstybėse įsisteigimo dienos“. 1923 m. gruodžio 22 d. pirmiau aptartas 6 paragrafas buvo papildytas pastaba, kad „valstybėse, kuriose pasų sistemos nėra, pilietybei išlaikyti užtenka įsiregistruoti pas Lietuvos atstovą arba konsulą“ (VŽ, 1923 m. gruodžio 22 d., Nr. 146-1052). 1937 m. lapkričio 30 d. Laikinojo įstatymo apie Lietuvos pilietybę pakeitime, kuriuo įstatymas papildytas 7 paragrafu, buvo nustatyta, kad „Lietuvos pilietis, kuris gyvena užsienyje daugiau kaip dvejus metus be užsienio paso arba su negaliojančiu užsienio pasu, netenka Lietuvos pilietybės, išskiriant atsitiktinius, kai Lietuvos piliečio gyvenimą užsienyje be užsienio paso ar su negaliojančiu užsienio pasu Vidaus Reikalų Ministeris pripažįsta pateisinamu. Šie asmenys gali atgauti Lietuvos pilietybę šio įstatymo nustatytais sąlygomis ir tvarka“.
53. 1919 m. sausio 9 d. Laikinajame įstatyme apie Lietuvos pilietybę nebuvo nustatyta, kad asmuo, įgijęs kitos valstybės pilietybę, netenka Lietuvos pilietybės; nebuvo nustatyta ir kitų Lietuvos pilietybės netekimo atvejų.
54. Dvigubos pilietybės neleistinumo principas pirmą kartą buvo įtvirtintas 1922 m. Lietuvos Valstybės Konstitucijoje, jos 9 straipsnyje buvo nustatyta, kad „niekas negali būti kartu Lietuvos ir kurios kitos valstybės pilietis“.
55. Analogiška nuostata buvo įtvirtinta ir 1928 m. Lietuvos Valstybės Konstitucijos 10 straipsnio 1 dalyje (su tam tikra išlyga Amerikos krašto piliečiais tapusiems asmenims; šio straipsnio 2 dalis). Teisės mokslo doktrinoje pažymima, kad aptariama konstitucinė nuostata buvo interpretuojama nevienodai. Vienas iš šios nuostatos skirtingo aiškinimo aspektų buvo toks: ar ši nuostata reiškia, kad asmuo, įgijęs kitos valstybės pilietybę, automatiškai dėl to netenka Lietuvos pilietybės, ar įgijęs kitos valstybės pilietybę asmuo dėl to savaime nepraranda Lietuvos

pilietybės ir išsaugo ją tol, kol bus atliktos tam tikros procedūros ir priimti atitinkami sprendimai. Valstybės institucijų, turėjusių įgaliojimus taikyti šią nuostatą, pozicija buvo tokia: Vidaus reikalų ministerijos 1935 m. kovo 21 d. rašte Nr. 51317 buvo konstatuota, kad „Lietuvos pilietis, įgydamas kitos valstybės pilietybę, Lietuvos pilietybės nenustoja, jeigu jis atitinkama tvarka nėra iš Lietuvos pilietybės išėjęs, taigi gavęs Vidaus reikalų ministerijos sutikimą išeiti iš Lietuvos pilietybės“ (Sinkevičius, V. Lietuvos Respublikos pilietybė 1918–2001 metais. 2002 m., p. 54, 55).

56. 1938 m. Lietuvos Konstitucijoje dvigubos pilietybės klausimai buvo aptarti šio teisės akto 13 straipsnyje: jo 1 dalyje buvo nustatyta, kad „pilietis, įgijęs svetimą pilietybę, netenka Lietuvos pilietybės“; tačiau šis dvigubos pilietybės draudimo principas nebuvo absoliutus: nurodyto straipsnio 2 dalyje buvo įtvirtinta, kad „įstatymo nustatytais atvejais pilietis, turėdamas svetimą pilietybę, gali ir nenustoti Lietuvos pilietybės“.
57. Nuostata, kad Lietuvos pilietybės netenkama „priėmus svetimos valstybės pilietybę“, buvo išdėstyta ir 1939 m. rugpjūčio 8 d. Lietuvos pilietybės įstatymo 20 straipsnio 1 dalyje. Pagal šio įstatymo 21 straipsnį „Lietuvos pilietis, priėmęs svetimos valstybės pilietybę, Vidaus reikalų ministro leidimu gali pasilikti Lietuvos pilietybę“. Kitų atvejų (išskyrus nurodytą vidaus reikalų ministro leidimą), kai Lietuvos pilietis, priėmęs kitos valstybės pilietybę, galėjo išsaugoti ir turėti Lietuvos pilietybę, įstatymuose nebuvo nustatyta.
58. 1939 m. rugpjūčio 8 d. Lietuvos pilietybės įstatymo 22 straipsnyje buvo įtvirtinta, kad „Lietuvos pilietis gali būti pripažintas netekusiu Lietuvos pilietybės, jeigu jis bent dvejus metus negyvena Lietuvoje ir nutrūksta ryšys su Lietuvos gyvenimu. Nutrūkusiu ryšius su Lietuvos gyvenimu laikomas pilietis, kai jis: 1) gyvena užsienyje be užsienio paso arba nustojusiu galios užsienio pasu arba 2) būdamas priimtas Lietuvos piliečiu 11 straipsnio sąlygomis išgyvena savo kiltroje valstybėje bent dvejus metus be pertraukos“. Pagal šio įstatymo 26 straipsnį pilietybės dėl netekimo ir atėmimo klausimus sprendė Ministrų Taryba vidaus reikalų ministro siūlymu.
59. Kasacinis teismas yra nurodęs, kad aptarto tarpukario Lietuvos Respublikos pilietybės teisinio reguliavimo nuostatos suteikia pagrindą daryti išvadą, jog asmuo, turėjęs Lietuvos Respublikos pilietybę pagal tuo metu galiojusį įstatymų normas, įstatyme nustatytais atvejais galėjo būti pripažintas ir praradusį Lietuvos Respublikos pilietybę. Iš nurodyto reglamentavimo sprendina, kad tai lemiančios priežastys galėjo būti susijusios su asmens išvykimu į užsienio valstybę, tam tikrų pareigų neatlikimu (registruotis, išsiimti asmens dokumentus), ryšio su Lietuvos gyvenimu nutrūkimu (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. lapkričio 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-284-219/2020, 44 punktas), svetimos valstybės pilietybės įgijimu.
60. Kasacinis teismas taip pat yra pažymėjęs, kad nors juridinę reikšmę turinčio fakto nustatymo byloje paprastai remiamasi netiesioginiais įrodymais, tačiau kiekvienu konkrečiu atveju turi būti vertinama byloje esančių įrodymų (tiesioginių, netiesioginių) visuma ir jų pakankamumas, kad būtų galima padaryti pagrįstą išvadą dėl tam tikro fakto egzistavimo arba neegzistavimo (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. lapkričio 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-284-219/2020, 29 punktas).
61. Byloje esančiame pareiškėjos seneliui išduotame natūralizacijos liudijime Nr. 13839 nurodyta jo turima Lietuvos pilietybė, taip pat jo tėvų turima Lietuvos pilietybė. Tai užsienio valstybės institucijos išduotas, taigi netiesioginio rašytinio įrodymo statusą turintis dokumentas, todėl dėl jo pakankamumo prašomo nustatyti juridinę reikšmę turinčio fakto nustatymui pagrįsti turėjo būti sprendžiama įvertinant šio dokumento reikšmę ir patikimumą visų bylos įrodymų kontekste.
62. Nagrinėjamoje byloje, be nurodyto natūralizacijos liudijimo Nr. 13839, daugiau nėra jokių kitų duomenų apie pareiškėjos senelio tėvų pilietybę jiems išvykus iš Lietuvos: ar jie išsaugojo / neteko Lietuvos Respublikos pilietybės, ar įgijo kitos valstybės pilietybę ir kada įgijo, jeigu įgijo. Byloje taip pat nėra jokių duomenų, kokių statusu pareiškėjos senelis gyveno ir kokiais asmens dokumentais naudojosi Pietų Afrikos Respublikoje nuo atvykimo į ją iki natūralizacijos liudijimo Nr. 13839 išdavimo.
63. Taigi, byloje nėra jokių duomenų, kuriuos būtų galima susieti su natūralizacijos liudijime nurodyta informacija (įvertinant, ar duomenys nuoseklūs, patvirtina ar paneigia vieni kitus) ir taip visų bylos įrodymų kontekste nuspręsti dėl šios informacijos reikšmės bei patikimumo.
64. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad pareiškėjos prosenelei (pareiškėjos senelio J. B. L. motinai) išduoto Lietuvos Respublikos užsienio paso Nr. 6981 vertime apačioje yra įrašas „Galioja iki 1921 m. gruodžio 28 d.“. Dėl to negalima sutikti su pareiškėjos atsiliepimo į kasacinį skundą argumentu, kad šio paso išdavimas neginčijamai įrodo, jog pareiškėjos senelio motina turėjo Lietuvos Respublikos pilietybę *iki 1940 m. birželio 15 d.* Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismams priimant procesinius sprendimus į šią aplinkybę nebuvo atkreipta dėmesio, byloje nėra su šia aplinkybe susijusių duomenų, neanalizuotas su šio dokumento galiojimo pasibaigimo padariniais susijęs aktualus teisinis reglamentavimas (žr. šios nutarties 58 punktą).
65. Atkreiptinas dėmesys ir į tai, kad pareiškėja nurodo, jog natūralizacijos liudijimas jos seneliui išduotas 1939 m. rugsėjo mėnesį, tačiau liudijimo originale (anglų kalba) ties metų paskutiniu skaičiumi yra antspaudas dalis ir sunku vienareikšmiškai nustatyti, koks tai skaičius (gali būti 9 (t. y. 1939 m.), bet gali būti ir 3 (t. y. 1933 m.) ar bet kuris kitas skaičius), todėl šio dokumento vertime nurodyta – „193/ *neįskaitoma* / m. rugsėjo“.
66. Minėta, kad pagal teisinį reglamentavimą ir teismų praktiką reikalaujama, jog pilietybė būtų turėta (iki) 1940 m. birželio 15 d. Natūralizacija reiškia, kad, įgijęs PAR pilietybę, pareiškėjos senelis nustojo būti Lietuvos piliečiu ir tai įvyko (jeigu tai 1939 m. – labai nežymiai, bet, atsižvelgiant į išimtinių dvigubos pilietybės suteikimo pobūdį, vis tiek reikšmingai) iki 1940 m. birželio 15 d.
67. Taip pat minėta, kad pagal tarpukario įstatymus pilietybės netekimas, įgijus kitos valstybės pilietybę, nebuvo *ex lege* (pagal įstatymą), jį turėdavo patvirtinti (arba sukurti išimtį ir pilietybę leisti išlaikyti) Ministrų Taryba (žr. šios nutarties 55–58 punktus).
68. Kadangi nėra žinoma, kokia tiksliai aptariamo natūralizacijos liudijimo pareiškėjos seneliui išdavimo (taigi – ir svetimos valstybės pilietybės įgijimo) data, nėra galimybės nustatyti, kokiais teisės aktais turi būti vadovaujama tam, kad būtų galima išsiaiškinti svetimos valstybės pilietybės įgijimo teisinius padarinius ir taikytas procedūras ją įgijus, taigi ir pareiškėjos senelio Lietuvos Respublikos pilietybės iki 1940 m. birželio 15 d. (ne)išsaugojimo faktui pagrįsti reikšmingas aplinkybės, susijusias su pareiškėjos teisės į Lietuvos Respublikos pilietybės atkūrimą pagal Pilietybės įstatymo 7 straipsnio 3 ir 4 punktus, 9 straipsnio 2 dalį įgyvendinimu.
69. Teisėjų kolegija, įvertinusi pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų procesinių sprendimų motyvus ir atsižvelgdama į aptartą Lietuvos Respublikos pilietybės teisinį reglamentavimą bei teismų praktikoje pateiktus išaiškinimus, konstatuoja, kad šią bylą nagrinėję teismai neištyrė, ar pareiškėja atitinka visas sąlygas, kurioms esant asmenys turi teisę į Lietuvos Respublikos pilietybės atkūrimą pagal Pilietybės įstatymo 7 straipsnio 3 ir 4 punktus, 9 straipsnio 2 dalį (žr. šios nutarties 31 punktą). Teismai nevertino, ar pagal iki 1940 m. birželio 15 d. galiojusį teisinį reglamentavimą pareiškėjos senelis J. B. L. (galėjęs būti laikomu Lietuvos piliečiu išvykimo (emigracijos) iš Lietuvos metu) nebuvo netekęs Lietuvos pilietybės dėl savo valingų veiksmų (ar neveikimo) iki 1940 m. birželio 15 d. Kitaip tariant, šią bylą nagrinėję teismai, pažeisdami Lietuvos Respublikos pilietybės atkūrimą reglamentuojančias materialiosios teisės normas, netyrė susijusių bylos duomenų ir nesiaiškindami aplinkybių, kurios pagal teisinį reglamentavimą, galiojusį iki 1940 m. birželio 15 d., būtų pagrindas pripažinti asmenį netekusiu Lietuvos pilietybės, egzistavimo. Tik nustatčius, kad Lietuvos Respublikos pilietybė asmens buvo išsaugota iki 1940 m. birželio 15 d., būtų pagrindas ypatingam šio asmens (Lietuvos Respublikos piliečio) ryšiui su tarpukario Lietuva atkurti, kurio ir siekė įstatymų leidėjas, nustatydamas dvigubos pilietybės draudimo išimtis tiems Lietuvos Respublikos piliečiams (ar jų palikuonims), kurie dėl besiformuojančių ar jau esančių nepalankių politinių priežasčių buvo priversti išvykti iš Lietuvos iki 1990 m. kovo 11 d.

70. Apibendrinama teisėjų kolegija daro išvadą, kad bylą nagrinėjusių teismų procesiniai sprendimai, kuriais nustatytas juridinę reikšmę turintis faktas, jog pareiškėjos senelis J. B. L. turėjo Lietuvos Respublikos pilietybę iki 1940 m. birželio 15 d., priimti neištyrus teisingam bylos išnagrinėjimui reikšmingų aplinkybių, susijusių su J. B. L. pilietybės statusu, taip pat su tuo, ar pareiškėja atitinka teisės į Lietuvos Respublikos pilietybės atkūrimą pagal Pilietybės įstatymo 7 straipsnio 3 ir 4 punktus, 9 straipsnio 2 dalį sąlygas.
71. Bylos esmės neatskleidimas yra esminis proceso teisės normų pažeidimas, dėl kurio, byloje nesant ištirtų visų reikšmingų bylai teisingai išnagrinėti aplinkybių ir surinktų bei įvertintų joms nustatyti reikalingų įrodymų, byla negali būti išnagrinėta iš esmės apeliacinės instancijos teisme ([CPK](#) 360 straipsnis).
72. Nurodytų priežasčių pagrindu sprendžiama, kad byloje yra poreikis šalims įrodinėti, o teismui – nustatyti šios bylos teisingam ir visapusiškam išnagrinėjimui reikšmingas faktines aplinkybes. Pagal [CPK 353 straipsnio](#) 1 dalį kasacinis teismas yra saistomas pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų nustatytų aplinkybių, t. y. kasacinis teismas nagrinėja teisės klausimus ir pateikia teisės taikymo išaiškinimus, o faktinių aplinkybių nustatymas priklauso pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų kompetencijai. Taigi, dėl to, kas pasakyta, egzistuoja teisinis pagrindas panaikinti apeliacinės ir pirmosios instancijos teismų procesinius sprendimus ir perduoti bylą iš naujo nagrinėti pirmosios instancijos teismui ([CPK](#) 346 straipsnio 2 dalies 1 punktą, 359 straipsnio 3 dalį, 360 straipsnis).
73. Konstatavus, kad byloje nebuvo iširtos visos teisingam jos išnagrinėjimui reikšmingos aplinkybės ir nesurinkti bei neįvertinti joms nustatyti reikalingi įrodymai, kaip teisiškai nereikšmingi vertintini kasacinio skundo argumentai dėl įrodinėjimą ir įrodymų vertinimą reglamentuojančių proceso teisės normų pažeidimo, nes, minėta, teismai aplinkybių, kurios pagal teisinį reglamentavimą, galiojusį iki 1940 m. birželio 15 d., būtų pagrindas pripažinti J. B. L. netekusiu Lietuvos pilietybės, egzistavimo klausimo apskritai nesvarstė, o kasacinio skundo argumentai dėl įrodinėjimo ir įrodymų vertinimo taisyklių pažeidimo, ginčijant tam tikrų duomenų patikimumą, leistinumą ir galėjimą būti įrodinėjimo priemone byloje, iš esmės susiję būtent su šio klausimo netinkamu išsprendimu.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 359 straipsnio 1 dalies 5 punktu, 360 straipsniu, 362 straipsniu,

nutaria:

Vilniaus apygardos teismo 2020 m. spalio 27 d. nutartį ir Vilniaus miesto apylinkės teismo 2020 m. liepos 15 d. sprendimą panaikinti, perduoti bylą iš naujo nagrinėti Vilniaus miesto apylinkės teismui.

Ši Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis yra galutinė, neskundžiama ir įsiteisėja nuo priėmimo dienos.

Teisėjai Danguolė Bublienė

Andžej Maciejewski

Antanas Simniškis